

Cestovatelské nákazy přenosné ze zvířat

21.07.2026

MVDr. Veronika Grymová

Světová veřejnost nedávno s napětím sledovala osudy výletní lodi Hondius, jejíž někteří pasažéři se v jižní Americe nakazili hantavirem. Úmrtí tří lidí v důsledku této nákazy a onemocnění dvanácti dalších nám připomnělo, že při cestování mimo obvyklé prázdninové rezorty se mohou vyskytnout i onemocnění přenosná ze zvířat na člověka, s nimiž běžně nepočítáme.

Hantaviry nejsou výhradní specialitou exotických destinací. Onemocnění velmi ojediněle vyskytuje i Česku. Evropské kmeny hantaviru se ovšem na člověka přenášejí výhradně z hlodavců, přenos mezilidským kontaktem není možný, a smrtelný průběh onemocnění je velmi vzácný. U pasažérů lodi Hondius šlo ovšem o kmen Andes, schopný přenosu z člověka a na člověka, u něhož je současně mnohem vyšší úmrtnost nemocných lidí. Tento kmen se vyskytuje výhradně v jižní Americe a přenáší ho hlodavec křeček ocasatý.

Světově známou a celosvětově rozšířenou nákazou přenosnou ze zvířat na člověka je **vzteklina**. Každý cestovatel by měl vědět, že situace Česka jako země velmi dobře kontrolující výskyt vztekliny je spíše výjimečná: ve východní Evropě, v Africe, Asii, a jižní Americe je nutné počítat s rozšířením vztekliny v masovém měřítku nejen u divokých zvířat, ale i u psů a koček. Dokonce i v zemích s vysokou úrovní veterinární medicíny, jako jsou USA a Kanada, se vzteklina běžně vyskytuje u volně žijících zvířat, i když u domácích zvířat je naštěstí vzácná. Zcela prosté vztekliny jsou Austrálie, Nový Zéland, Japonsko a některé izolované ostrovní státy, jako Mauricius, Seychely, Kapverdy a tichomořské ostrovy. Celosvětově, a to i v Evropě včetně Česka, je rozšířen virus vztekliny netopýrů.

Co z toho plyne pro cestovatele? Milovníci dobrodružných cest po Africe, Asii a Americe by měli určitě využít možnost nechat se proti vzteklině naočkovat. I do masově navštěvovaných hotelových rezortů v Thajsku, na Srí Lance nebo na Bali však pronikají volně žijící opice (převážně makakové) nebo toulaví psi, navyklí žebrať u turistů potravu. Základní zásada kontaktu s takovými zvířaty je pokud možno žádný kontakt nepřipustit, opice a psy nehladit, záměrně je nekrmit a nijak je k sobě nelákat. Pokud je opice příliš dotěrná, raději se rychle vzdálit a případně jídlo, které držíme v ruce a kterého se opice dožaduje, zahodit na zem. V opačném případě hrozí, že nás opice bude pronásledovat, aby se jídla zmocnila. Opice přitom může člověka poranit, což je základní vstupní brána pro přenos nejen vztekliny, ale i jiných nákaz.

Důvodem, proč se vyhýbat blízkému kontaktu s opicemi, je i raritní, ale velmi nebezpečná možnost nákazy **opičím herpesvirem**. Makakové, jenž jsou zároveň nejběžnějším druhem opice, jsou častými hostiteli tohoto viru. Nevyvolává u nich žádné nebo jen velmi mírné příznaky, u člověka je ale infekce opičím herpesvirem potenciálně smrtelná.

Opice ve střední a západní Africe jsou zdrojem **opičích neštovic**, rovněž přenosných na člověka. Jejich výskyt u lidí (tzv. M-pox) v posledních letech roste.

Volně žijící zvířata jsou i přírodním rezervoárem nákaz přenášených na člověka prostřednictvím komárů, jako je **žlutá zimnice, dengue, chikungunya a zika** (hlavním přírodním rezervoárem jsou opice), nebo **západonilská horečka** (rezervoárem jsou ptáci) a **japonská encefalitida** (rezervoárem jsou ptáci a prasata). Proti některým z nich existuje očkování, obecně je ale záhodno se v tropech proti komárům chránit repelenty a moskytiéry, a to i z důvodu přenosu jiných, čistě lidských nákaz (např. lymfatická filarióza, lidská malárie).

Úplně bez rizika není ani kontakt s hospodářskými zvířaty. V zemích Blízkého Východu je dobré pamatovat na virus **MERS (Middle East Respiratory Syndrome)**. Pokud někomu MERS připomíná SARS, je to správně: v obou případech jde o koronavirové respirační nákazy, přičemž dnes již vymýcený SARS-CoV-1, původem z cibetek, byl jakýmsi předchůdcem neblaze proslulého viru SARS-CoV-2, známějšího jako Covid-19. Virus MERS se vyskytuje u velbloudů převážně v zemích Arabského poloostrova, a je přenosný na člověka s obdobnými příznaky, jako Covid-19. Opatrnost je nutná především v místech s velkými shromaždišti velbloudů, jako jsou tržště.

Může nás těšit, že díky systematickému úsilí úředních i praktických veterinárních lékařů došlo v Evropě k vymýcení dříve obávaných smrtelných zoonóz hospodářských zvířat, takže pojmy jako anthrax, brucelóza nebo vozňivka máme napůl zapomenuté ve stejné skupině jako dýmějový mor. Není to ale zdaleka samozřejmost. **Vozňivka (malleus)**, nákaza koní potenciálně smrtelná pro člověka, je stále aktuální v Asii, Africe a jižní Americe. **Sněť slezinná (anthrax)**, postihující domácí i volně žijící přežvýkavce a lichokopytníky, je běžná především v zemích s tradičním pastevectvím v Africe a Asii, ale nevyhýbá se např. ani USA. Zde se vyskytuje endemicky v tradičních dobytčářských státech, jako je Texas, Colorado, Idaho a Minnesota. Téměř po celém světě se vyskytuje **brucelóza** skotu. Ve vyspělých zemích (USA, Kanada, Austrálie) je velmi utlumená systematickými veterinárními programy, stále je tam však častější než v Evropě, kde je prakticky vymýcená. I zde platí, že nejpostiženější jsou země třetího světa.

Prevencí přenosu těchto nákaz na člověka je především konzumovat potraviny živočišného původu pouze z důvěryhodných zdrojů, nepít nepasterizované mléko a vyhýbat se pochoutkám z nedostatečně tepelně upraveného masa. Anthrax lze přenést i kontaktem s kůží z postiženého zvířete, proto není rozumné kupovat kožedělné výrobky na trzích v zemích s vysokým výskytem této nákazy (Afghánistán, Etiopie, Mongolsko, Kyrgyzstán).

Celkově lze jediné doporučit před cestou do exotických destinací navštívit některé z center cestovní medicíny a poradit se zde o vhodné prevenci sestavené na míru konkrétní cílové zemi. K návštěvě není

potřeba žádná žádanka praktického lékaře a poskytovaný servis je komplexní, včetně vhodného očkování, předpisu antimalarik a sestavení cestovní lékárničky.

Cílem této stati v žádném případě není odradit čtenáře od cestování. Naopak, cestování je všestranně obohacující, rozšiřuje obzory a poskytuje širší perspektivu běžnému životu. Základním atributem vydařené cesty do exotiky ovšem je: **nebýt večer ve zprávách**. Znamená to přistupovat s pokorou k rizikům a nejít jim zbytečně naproti, včetně rizik kontaktu s neobvyklými nákazami, pokud je to alespoň trochu možné.

MVDr. Veronika Grymová